

змістовним словом "інформологія", що зорієнтує обліковців на основну мету обліку – інформування користувачів про будь-що, оскільки облік у широкому розумінні означає засвідчення, встановлення наявності, з'ясування кількості чого-небудь, а також систему реєстрації показників процесів якої-небудь діяльності у їх кількісному та якісному виявах з метою контролю, спрямування тощо [2, с.14-15].

Оскільки обліковці все менше часу витрачають на рутинні обчислювальні операції і більше на планування, аналіз і пошук рекомендацій для прийняття управлінських рішень, використовують сучасні електронні обчислювальні машини, периферійну техніку, засоби (канали) зв'язку для збирання, обробки і передачі інформації користувачам, що істотно впливає на ведення облікових процедур, створює умови для більш оперативного і якісного їх здійснення, сприяє удосконаленню управління, то ми можемо стверджувати що відбувається зміна характеру трудової діяльності, основним змістом якої стає пошук, збір, обробка і аналіз інформації. Перед обліковою системою стоять завдання адаптації до нових умов, ріст обсягів інформації, її важливості для управління, переосмислення її ролі та змісту у сучасному суспільстві що вимагає удосконалення форм і методів обліку. Саме тому, перспективи розвитку обліку ми вбачаємо в його переорієнтації на внутрішні потреби управління підприємством, що вимагає креативного і новаторського підходу до створення інформаційних ресурсів, отримання інформації прогностичного характеру, що окреслює коло необхідних для вирішення проблем теоретичного, методологічного, методичного, організаційного та управлінського характеру.

Інформація та інформаційні ресурси повинні стати об'єктом скрупульозного дослідження в теорії обліку з огляду на їх важливість та стратегічний характер, провідну роль в сучасному середовищі господарювання та орієнтацію на довгострокову перспективу. Інформаційні ресурси є інноваційними за своїм змістом та функціями, вони включають в себе нематеріальні активи, формуючи при цьому вартість підприємства та його конкурентоздатність, їх багатofункціональність дозволяє ефективно використовувати всі інші ресурси підприємства, підвищують якість управління, сприяють ресурсозбереженню та росту продуктивності і технічного рівня виробництва.

Список використаних джерел

1. Пушкар М. С. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація [текст]: монографія / М. С. Пушкар, М. Г. Чумаченко – Тернопіль : Карт-бланш, 2011. – 336 с.
2. Пушкар М. С. Трансформування "бухгалтерського обліку" з мистецтва ведення рахунків і записів у науку "інформологію" // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі. Матеріали науково-практичної конференції, 25-26 листопада 2010р. Тернопільський національний економічний університет – Тернопіль, ТНЕУ, 2010. – С. 14-18
3. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні: монографія / заг. ред М. С. Пушкар. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 268 с.

Семенішена Н. В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Подільський державний аграрно-технічний
університет, м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ НА РОЗВИТОК І РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Останнім часом, серед бухгалтерського істеблшменту України поживляється дискусія із приводу вивчення взаємопроникнення, взаємовпливу різних галузей знань, їх кібернетичний зв'язок з обліковою системою. Особливий інтерес викликають питання, пов'язані з пошуком оптимальної інформаційно-логічної структури бухгалтерського обліку, яка піддана змінам, що диктуються новими економічними реаліями й інституційними перетвореннями в економіці.

Вивчаючи господарські процеси, облікова теорія формує свій понятійний апарат, опираючись на серію фундаментальних наук. Усі знання про господарську діяльність, що одержує бухгалтер, узагальнюються через категорії філософії, яка вивчає загальні закони розвитку природи, суспільства й пізнання.

Особливо вагомим є вплив на сучасну теорію й практику бухгалтерського обліку сучасних економічних теорій, зокрема, інституційної теорії і її напрямів. Сучасний інтерес до інституціоналізму і його впливу на інститут бухгалтерського обліку не випадковий. Перевага цієї теорії в тому, що вона дозволяє ввести стандартні економічні процедури в більш складний соціально-культурний контекст і проаналізувати глибинні, змістовні механізми їх розвитку на перспективу.

Інституціоналізм – напрямок в економічній теорії, що виник в США й інших країнах наприкінці XIX ст. початку XX ст. й обумовлений переходом від панування приватної капіталістичної власності й вільної конкуренції до посиленого усуспільнення господарства та його монополізації. Прихильники цього напрямку під "інституціями" розуміли різноманітні соціально-економічні процеси: в XX ст. оновлювалась й укрупнювалась технічна база виробництва, відбувався перехід від індивідуалістичної до колективістської психології, вводився "соціальний контроль над виробництвом" і "регулювання економіки".

Проблеми, пов'язані з інституційними теоріями, досить докладно досліджені в зарубіжній літературі, у роботах Д. Коттера, Р.Х. Коуза, У. Мекліна, К. Менгера, М. Олсона, Р. Познера, М. Уїл'ямсона, М. Портера, Р. Ріхтера, Г. Шмоллера й ін.

З проблематики інституційної теорії активно працюють і вітчизняні науковці Т. Артємова, С. Архієреєв, В. Базилевич, В. Геєць, А. Гриценко, В. Дементєв, Р. Капелюшников, Б. Кваснюк, А. Олійник, В. Тарасевич, Л. Шастітко, О. Яременко й інші.

Піонером у вивченні питань впливу інституційної економічної теорії на архітектоніку вітчизняної облікової системи вважається вчений Г.Г. Кірейцев, який актуалізував і окреслив вищезгадану проблематику у науковій доповіді "Глобалізація економіки й уніфікація методології бухгалтерського обліку" [4]. Надалі ці проблеми досліджувалися в наукових працях вченого В.М. Жука [2, 3].

Російські вчені, що вивчають вплив інституціональної теорії на розвиток облікових систем, відзначають, що "на розвиток бухгалтерського обліку впливають різні суспільні інститути (звичаї, традиції, сукупність соціальних норм і культурних зразків, що визначають стійкі норми соціальної поведінки та ін.). Інституціоналізм, активно використовуючи ідеї й дані інших наук (психології, соціології), може сприяти більш глибокому аналізу інституту бухгалтерського обліку, тому що останній не може розглядатися як щось один раз встановлене, постійно випробовуючи на собі вплив інституційного й культурного середовища, у якому він перебуває" [7, С.62-63].

Однак якісний аналіз створюваної системи бухгалтерського обліку в Україні свідчить про ігнорування вимог логічної послідовності побудови системи обліку й положень інституціональної й неінституційної економічної теорії. Таке ігнорування пов'язане з орієнтацією економічних і господарських механізмів на положення неокласичної економічної теорії.

Слід зазначити, що в інституційний простір національної системи бухгалтерського обліку протягом останніх років, привносяться (імплементуються) нехарактерні для нього норми, які були названі вченими-економістами як "інституційні запозичення". І якщо в перші роки реформ в Україні вважалося правомірним імпортувати вже існуючі на заході інститути, відібравши найбільш ефективні зразки, то з часом, як показала практика, у більшості випадків такі прискорені реформи на практиці мали непередбачені й часто негативні наслідки.

Поступово прийшло усвідомлення, що будь-які соціальні трансформації не можуть здійснюватися без врахування історичних особливостей розвитку кожної конкретної країни, існуючих національно-культурних традицій, пануючих світоглядних систем і домінуючих неформальних інститутів. Саме інституційна структура, під якою розуміють переважно формальні інституційні обмеження, що визначають можливі організаційні форми й варіанти економічних взаємодій, лежить в основі існування стабільних зв'язків між інститутами в будь-якій економічній системі [1, С.36-37].

Роль інститутів, як правил або норм людської діяльності, що структурують різні взаємодії людей, проявляється через їхні функції, до яких прийнято відносити функції обмеження, створення умов для взаємовигідного обміну й розподілу, а також визначення пов'язаних із цим витрат. Однак такий підхід переважно зводиться до взаємодії економічних агентів у процесі обміну. Але інститути у формі права, норм, традицій, неформальних правил діють не лише в сфері обміну, вони охоплюють і інші сфери й процеси, включаючи бухгалтерський облік, де вони мають особливу структуру й призначення.

Правила обліку й звітності повинні узгоджуватися з інтересами взаємодіючих між собою економічних агентів, користувачів обліково-аналітичної й звітної інформації. Завишені вимоги й надмірно складні форми бухгалтерського обліку розширюють спектр методів і інструментів фінансових махінацій. Важливо наукове обґрунтування диференційованого підходу до інституційних змін у системі бухгалтерського обліку [7].

При всім різноманітті інституціональних умов у конкретній країні домінує певна модель інституціонального середовища, саме вона відображає рівень розвитку економіки, соціальні, культурні й історичні особливості.

Існуючі інституційні обмеження бухгалтерського обліку є складною комбінацією формальних і неформальних правил, які визначають можливості його подальшого розвитку. Найважливішими інститутами, що формують інституційний простір, й здійснюють істотний вплив на методологію обліку, є інститут права й інститут економіки, які, насамперед, встановлюють нормативні рамки, обов'язки для всіх економічних агентів.

Бухгалтерський облік, як і будь-яка галузь науки, і як інструмент управління бізнесом на мікро- і макрорівні пов'язаний з іншими галузями наукового знання різними взаємозв'язками. На сьогодні надзвичайної актуальності набуває проблема фундаментальних досліджень в цьому напрямку, адже розуміння цих зв'язків сприяє більш точному визначенню предмета, об'єкта й методології бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Вольчик В. В. Комплементарность и иерархия институтов в рамках хозяйственного порядка // Научные труды Дон НТУ. Серия : Экономическая. Выпуск 37-1. – Донецк, 2009. – С. 35-41.
2. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: [монографія] / В.М. Жук. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2009. – 648 с.
3. Жук В. М. Наукове означення інституціональної теорії бухгалтерського обліку (на засадах ідеї постійного розвитку) / В. М. Жук // Зб. наук. праць Подільського держ. аграрно-технічного ун. – Вип. 17. Том 2. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 139-146.
4. Кірейцев Г. Г. Глобалізація економіки й уніфікація методології бухгалтерського обліку. [Текст] / Г. Г. Кірейцев – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 68 с.
5. Кірейцев Г.Г. Регулювання розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві України / Кірейцев Г.Г. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. - Вип. 17.2. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 22–29.
6. Гудзинський О.Д., Кірейцев Г.Г., Савчук В.К. Економічна теорія й реалізація її положень у механізмах розвитку АПК / О.Д. Гудзинський. Г.Г. Кірейцев, В.К. Савчук // Економічна теорія. – 2006. – № 2. – С. 80–95.
7. Чайковская Л.А. Теория и методология бухгалтерского учета: институциональный подход / Л.А. Чайковская // Аудиторские ведомости. – 2007. – № 12. – С. 61 –68.